

ГЕРБАРІЙ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Гомля Л.М., Давидов Д.А. (Полтава)

Створення гербарію Полтавського державного педагогічного університету розпочалося в середині ХХ ст. з появою природничого факультету. Насамперед необхідно було забезпечити наочним матеріалом навчальний процес для студентів першого і другого курсів, що вивчають морфологію та систематику рослин. Одним з перших збір, висушування та монтування навчального гербарію розпочав доцент кафедри ботаніки Р.В. Ганжа. З тих пір щорічно під час польової практики студентів, при виконанні ними курсових, дипломних та магістерських робіт, гербарій поповнюється та критично переглядається.

Навесні 2003 р. розпочалася комплектація наукового гербарію вищих судинних рослин. Спочатку він складався з видів околиць м. Полтави і біостанціону «Лучки» (Кобеляцький район), на базі якого і проходили польові практики. В подальшому гербарний матеріал збирався під час різних екскурсій та експедиційних виїздів по Україні, а також по місцях проживання студентів.

Поступово розширювалася і площа зберігання гербарних зразків. Спочатку гербарій зберігався в шафах кафедри ботаніки, потім – у лаборантській кімнаті. Зараз гербарій розміщений в окремій кімнаті навчального корпусу кафедри ботаніки, що знаходиться в ботанічному саду ПДПУ ім. В.Г. Короленка. Гербарні аркуші зібрані в картонні папки і зберігаються в дерев'яних шафах. Наявна нумерація кожного екземпляру наукового гербарію. Гербарні фонди розміщені за системою А.Л. Тахтаджяна.

Гербарій вищих судинних рослин складається з таких структурних частин:

- навчально-демонстраційний гербарій;
- персональний гербарій доц. Р.В. Ганжі;
- науковий систематичний гербарій.

Навчально-демонстраційний гербарій нараховує близько 300 гербарних аркушів і в свою чергу розподілений на:

- морфологічний гербарій – застосовується під час вивчення студентами курсу «Ботаніка. Анатомія та морфологія рослин.» Він сформований по таких темах: типи кореневих систем, типи пагонів за положенням в просторі, типи стебел, листкорозміщення, край листків, основа листків, верхівка листків, видозміни пагонів, видозміни листків, типи суцвіть, типи плодів; екологічні групи рослин по відношенню до світла, вологи, ґрунту; життєві форми за Раункієром та Серебряковим.
- навчальний систематичний гербарій – використовується під час вивчення курсу «Ботаніка. Систематика рослин» і включає гербарні зразки видів окремих таксономічних груп як матеріал, що роздають на лабораторних заняттях студентам другого курсу.
- гербарій сільськогосподарських культур та бур'янів – використовується як унаочнення для студентів, що вивчають курс «Основи сільськогосподарства».
- гербарій інтродукованих рослин – включає види, зібрані у Полтавському міському парку, парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва на полі Полтавської битви та Устимівському дендропарку (Глобинський район). Застосовується під час вивчення студентами курсу «Дендрологія».

Персональна гербарна колекція Р.В. Ганжі нараховує понад 1 тис. гербарних зразків і включає види флори Полтавщини, зібрані в різних районах області власноруч Р.В. Ганжею та його учням (Салашна, Глібовицька, Науменко, Живилю, Черниш тощо) у 1960-2003 рр. На жаль, у багатьох видів відсутні вказівки щодо конкретного місця збору, але, не зважаючи на це, така колекція може успішно використовуватися для встановлення правильності самотійного визначення видів студентами під час виконання ними наукових робіт, так як в ній наявні майже всі представники флори Полтавської області, крім найбільш рідкісних.

Науковий систематичний гербарій нараховує майже 3000 гербарних аркушів. В ньому представлені не тільки види флори Полтавщини, а й інших областей: Харківської (колектори – Давидов Д.А., Лисяк Л.В.), Чернігівської (Кожем'яченко І.Б.), Закарпатської (Лозан Л.Ю.), Волинської (Беседіна І.С., Кравчук Г.М., Тиндик Л.М.) та Криму (Гомля Л.М.). Наявні також гербарні збори з Російської Федерації: Тюменська обл. (колектори – Мосько В., Зюман А.), Ленінградська обл. (Данілова, Смірнова, Максимова, Антоневич, Машметова, Калязіна, Чижикова), Белгородська обл. (Христофор, Матісов), Кольський півострів (Поплавська, Петрова, Яшуков), Соловецькі острови (Романова Л.В.), Хібіни (Зуброва). Цей гербарій є базовим для виконання наукових робіт, написання тез доповідей та наукових публікацій, для флористичних, систематичних, геоботанічних та созологічних досліджень.

Але варто зазначити, що гербарна колекція кафедри ботаніки має ряд серйозних проблем. Насамперед, це недостатньо високий рівень наукового опрацювання матеріалів, що часто пов'язано не скільки з низьким рівнем кваліфікації спеціалістів, а з елементарною відсутністю відповідальної літератури. Тому було б доцільно запрошувати для обробки гербарію спеціалістів з систематики певних критичних груп.

Гостро стоїть питання про приміщення для гербарних колекцій. Часто відсутні елементарні матеріали, які необхідні для роботи з гербарними зборами та морозильна камера для обробки уражених шкідниками зразків. На жаль, вуз не має можливості виділити штатну одиницю для обслуговування колекції, тому вся робота щодо обслуговування і утримання гербарію судинних рослин виконується авторами даної статті на громадських засадах.

Отже, в науковому гербарії кафедри ботаніки ПДПУ імені В.Г. Короленка налічується близько 4000 аркушів. Щодо гербарний фонд поповнюється 100-200 гербарними зразками. Зараз проводиться робота по створенню комп'ютерного каталогу фондів гербарію.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН» ЗА ВИМОГАМИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Грицайчук В.В., Потапенко Г.С. (Харків)

19 травня 2005 року Україна підписала Болонську декларацію і визначила шлях, по якому піде розвиток вищої освіти – кредитно-модульна система навчання. Завдання полягає в тому, щоб удосконалювати цю систему, вивчати і поширювати накопичений за ці роки досвід.

За навчальним планом, відповідно системі ECTS, курс «Фізіологія рослин» складається з 4,5 кредитів, має 6 змістовних модулів, 3 залікові кредити (1,2 та третій кредит з польової практики). Загальна кількість годин – 162, з них: лекції – 32 години, лабораторні – 50 годин, самостійна робота – 80 годин. Вид контролю – іспит з навчального курсу та залік з польової практики.